

Vroege schoolverlaters in Vlaanderen Evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom tot 2007—Samenvatting

G. Van Landeghem, M. Goos & J. Van Damme

Onderzoek gefinancierd door de Vlaamse Regering in het kader van het programma 'Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek'

Vroege schoolverlaters in Vlaanderen Evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom tot 2007—Samenvatting

Auteurs: G. Van Landeghem, M. Goos & J. Van Damme

Promotoren coördinatieteam: J. Van Damme, B. De Fraine, I. Nicaise, P. Van Petegem & K. Verschueren

Onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Onderwijs en Vorming, in het kader van het programma 'Steunpunten voor Beleidsrelevant Onderzoek'

2010

SSL-rapport nr. SSL/OD1/2009.25
datum oplevering eerste versie: 28 april 2010
datum publicatie: 15 juni 2010

Voor meer informatie over deze publicatie:

Steunpunt SSL, onderzoeksdomein “Studie- en schoolloopbanen van leerlingen en studenten”

Auteurs: G. Van Landeghem, M. Goos & J. Van Damme

Adres: Dekenstraat 2, 3000 Leuven

Tel.: +32 16 32 57 58 of +32 16 32 57 47

Fax: +32 16 32 58 59

E-mail: Jan.VanDamme@ped.kuleuven.be

Website: <http://www.steunpuntloopbanen.be>

Copyright (2010)

Steunpunt SSL

p/a Parkstraat 47, 3000 Leuven

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No part of this material may be made public without an explicit reference to the source.

De verantwoordelijkheid voor dit rapport berust volledig bij de auteurs en vertolkt niet noodzakelijk de officiële visie van de Vlaamse Overheid.

Samenvatting

Dit rapport brengt verslag uit over de *indicatoren van de ongekwalificeerde uitstroom uit het leerplichtonderwijs*. Het indicatorensysteem is ontwikkeld in rapport OD1/2008.13¹ van het Steunpunt SSL. Het voorliggend rapport vult de tijdreeksen uit rapport OD1/2008.13 aan met de gegevens over het jaar 2007. Daarnaast bevat het nieuw materiaal over de kwalificaties via het buitengewoon secundair onderwijs en over kwalificaties behaald door jonge vroege schoolverlaters *na* het leerplichtonderwijs.

De volgende belangrijke soorten kwalificaties zijn verwerkt in de indicatoren: het diploma van secundair onderwijs behaald via het algemeen secundair onderwijs of via het technisch secundair onderwijs of het secundair kunstonderwijs, het studiegetuigschrift van het zesde leerjaar van het voltijds gewoon beroepsonderwijs², het kwalificatiegetuigschrift van het deeltijds beroepsonderwijs en het getuigschrift³ van een succesvol afgewerkt leercontract. Sommige wegen naar een kwalificatie blijven nog buiten beeld door een gebrek aan data. Niettemin vormen de in aanmerking genomen kwalificaties samen het meest complete kwalificatiecriterium dat tot nu toe is toegepast in een studie van de ongekwalificeerde uitstroom door middel van tellingsdata⁴. Bovendien bevat dit rapport een eerste evaluatie van de invloed van de belangrijkste nog ontbrekende component, de kwalificaties via het buitengewoon secundair onderwijs.

Het verloop van de basisindicatoren van de ongekwalificeerde uitstroom is voorgesteld in Figuur 1 en Figuur 2. Deze indicatoren per leeftijd geven een beeld van het *tempo* waarin leeftijdsgenoten ongekwalificeerd uitstromen.

Zo toont Figuur 2 bijvoorbeeld dat 5,5% van de meisjes geboren in 1987 het onderwijs zonder kwalificatie heeft verlaten op 18-jarige leeftijd (dat wil zeggen: op het einde van hun leerplicht). Een jaar later ging nog eens 3,2% van dezelfde meisjes-cohorte (als 19-jarigen) weg zonder kwalificatie; de ongekwalificeerde uitstroom van

¹ Van Landeghem, G., & Van Damme, J. (2008). *Evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom. Een samenhangend indicatorensysteem gebaseerd op indicatoren per leeftijd*. Leuven: Steunpunt SSL, rapport nr. OD1/2008.13. Zie <http://www.steunpuntloopbanen.be>.

² Sinds 2004 verwerft een aantal leerlingen dit getuigschrift via het experimenteel modulair beroeps-onderwijs.

³ Uitgereikt door SYNTRA, het vroegere VIZO.

⁴ De term 'tellingdata' geeft weer dat de gegevens er is geen steekproef getrokken.

20-jarige meisjes bedroeg 1,3% (Figuur 2). In dezelfde figuur vindt men overeenkomstige cijfers voor oudere meisjescohorten: 6,2% (18-jarigen), 2,2% (19-jarigen) en 1,0% (20-jarigen) in de geboortecohorte van 1982; respectievelijk 5,7%, 2,3% en 0,6% voor het geboortjaar 1977. Uit deze cijfers blijkt dat het tempo van het ongekwalificeerd uitstromen verandert volgens het geboortjaar. Zo is in de geboortecohorte van 1987 de verhouding van oudere schoolverlaters—die nog één of twee jaar op school gebleven zijn na het einde van hun leerplicht—tot de 18-jarige ongekwalificeerde uitstroom belangrijker dan in de oudere cohorten van 1977.

De corresponderende indicatoren voor de jongens zijn te vinden in Figuur 1. Uit een blik op Figuur 1 en Figuur 2 samen blijkt onmiddellijk dat ongekwalificeerd uitstromen een veel omvangrijker probleem is bij de jongens dan bij de meisjes. Deze vaststelling geldt ook telkens als men de vergelijking maakt op een gegeven leeftijd. Enkele voorbeelden van cijfers over de omvang van de ongekwalificeerde uitstroom per leeftijd die af te lezen zijn uit Figuur 1: een ongekwalificeerde uitstroom van 8,9% op 18-jarige leeftijd, 5,4% als 19-jarigen en 2,2% als 20-jarigen voor de jongens geboren in 1987; respectievelijk 9,7% (18), 4,1% (19) en 1,2% (20) van de jongenscohorten van 1982; 8,5% (18), 4,2% (19) en 0,9% (20) voor het geboortjaar 1977.

Een tweede voordeel van deze basisindicatoren is dat ze de *effecten van beleidsmaatregelen* voor het verminderen van de ongekwalificeerde uitstroom sneller zichtbaar kunnen maken: bij de start van de implementatie ervan heeft een beleidsinitiatief mogelijk slechts een impact op sommige leeftijdscategorieën van bepaalde geboortejaren.

Verschiedende soorten indicatoren van voortijdig schoolverlaten kunnen dan berekend worden door de basisindicatoren op de gepaste manier te *aggregeren*: indicatoren per kalenderjaar, indicatoren per geboortecohorte en indicatoren met betrekking tot een gegeven leeftijdsinterval van de populatie. De afgeleide indicatoren verschillen enkel doordat ze de ongekwalificeerde uitstroom elk bekijken vanuit een andere invalshoek; ze zijn gebaseerd op éénzelfde kwalificatiecriterium en op dezelfde ingrediënten.

Ongekwalificeerde uitstroom per kalenderjaar. In 2007 had 10,9% van de meisjes die het leerplichtonderwijs achter zich lieten—in absolute cijfers: 3692 meisjes in een

uitstroom van 33939 meisjes—geen kwalificatie. Bij de jongens ligt dat cijfer een heel stuk hoger: 18,3% van de uitstroom van de jongens—6560 uit 35937—was ongekwalificeerd. Voor jongens en meisjes samen stond de indicator van de ongekwalificeerde uitstroom in het kalenderjaar 2007 (op het einde van het schooljaar 2006–2007) dus op 14,7%. Acht jaar eerder, in 1999, bedroegen de indicatorwaarden nog: 9,5% (meisjes), 14,8% (jongens) en 12,3% (samen). Tussen 1999 en 2007 (Tabel 1) was er een geleidelijke toename van de fractie zonder kwalificatie onder de schoolverlaters, zowel bij de jongens als bij de meisjes.

Tabel 1. Ongekwalificeerde uitstroom in een reeks kalenderjaren

Kalender- jaar	J	M	Samen
1999	14,8%	9,5%	12,3%
2000	16,2%	10,3%	13,3%
2001	15,6%	9,6%	12,7%
2002	16,2%	10,2%	13,3%
2003	17,1%	10,4%	13,8%
2004	17,0%	10,2%	13,7%
2005	17,0%	10,4%	13,8%
2006	18,0%	10,8%	14,5%
2007	18,3%	10,9%	14,7%

Kwalificatiecriterium: ASO-diploma, KSO/TSO-diploma, BSO-getuigschrift, DBSO-getuigschrift of SYNTRA-getuigschrift.

Ongekwalificeerde uitstroom per geboortecohorte. Van 31824 meisjes geboren in 1985 behaalden uiteindelijk—als we de boeken sluiten op 22-jarige leeftijd—3398 meisjes, dat wil zeggen: 10,7%, geen kwalificatie in het leerplichtonderwijs. In de cohorte van jongens van geboortjaar 1985 gaat het over 5972 jongens op een geschat geboortecijfer van 33402, dus 17,9%. De indicator van de ongekwalificeerde uitstroom voor het geboortjaar 1985 voor jongens en meisjes samen bedroeg dus 14,4%. Voor de jongens en meisjes geboren in 1977, acht jaar eerder, waren de indicatorwaarden: 8,9% (meisjes), 14,3% (jongens) en 11,6% (samen). Tussen de geboortejaren 1977 en 1985 (Tabel 2) was er een geleidelijke groei van het aandeel zonder uiteindelijke kwalificatie in de geboortecohorten, zowel bij de jongens als bij de meisjes.

Tabel 2. Ongekwalificeerde uitstroom in een reeks geboortecohorten

Geboorte- jaar	J	M	Samen	22-jarigen i n ...
1977	14,3%	8,9%	11,6%	1999
1978	14,1%	8,6%	11,4%	2000
1979	15,0%	9,0%	12,1%	2001
1980	14,8%	9,0%	12,0%	2002
1981	15,6%	9,7%	12,7%	2003
1982	16,4%	10,3%	13,5%	2004
1983	16,5%	10,0%	13,3%	2005
1984	17,6%	10,5%	14,1%	2006
1985	17,9%	10,7%	14,4%	2007

Kwalificatiecriterium: ASO-diploma, KSO/TSO-diploma, BSO-getuigschrift, DBSO-getuigschrift of SYNTRA-getuigschrift.

Ongekwalificeerd uitgestroomde fractie in een leeftijdsinterval. Onder de naar schatting 230399 18-24-jarige meisjes in de Vlaamse Gemeenschap in 2007 hadden er 21768 het leerplichtonderwijs verlaten zonder een kwalificatie op zak, dat wil zeggen: 9,4%. Bij de jongens ging het om 37624 op een totaal van 242148 18-24-jarigen, een aandeel van 15,5%. In 2007 bedroeg de waarde van de indicator van de 18-24-jarigen zonder kwalificatie en niet meer in het leerplichtonderwijs dus, voor jongens en meisjes samen, 12,6%. De overeenkomstige cijfers voor het jaar 2001, zes jaar eerder, waren: 8,4% (meisjes), 13,6% (jongens) en 11,1% (samen). Tussen 2001 en 2007 (Tabel 3) is deze indicator van de ongekwalificeerde uitstroom gestaag toegenomen.

Tabel 3 0 " Q p i g m y c n k -j a r i g e n g i e t m e e r i n l e e r p l i c h t o n d e r w i j s

Kalender- jaar	J	M	Samen
2001	13,6%	8,4%	11,1%
2002	13,9%	8,6%	11,3%
2003	14,3%	8,9%	11,6%
2004	14,5%	9,0%	11,8%
2005	14,9%	9,2%	12,1%
2006	15,3%	9,4%	12,4%
2007	15,5%	9,4%	12,6%

Kwalificatiecriterium: ASO-diploma, KSO/TSO-diploma, BSO-getuigschrift, DBSO-getuigschrift of SYNTRA-getuigschrift.

De evolutie van de ongekwalificeerde uitstroom. In het derde deel van de Vlaamse Lissabonrapportering 2008 is sprake van een dalende uitstroom.^{5 6} Onze vaststellingen over het verloop van zowel de basisindicatoren per

⁵ Download (24 januari 2009) van Deel 3: Vlaams Voo <http://www.vlaanderen-in-actie.be/nlapps/docs/default.asp?id=266>. Zie p. 121.

⁶ Zie ook p. 29 in: Demeulemeester, A. (mei-december 2008). *Vlaanderen in Actie. Positioneringspaper Talent*. Vlaamse Overheid, Afdeling Communicatie.

leeftijd als de afgeleide indicatoren per kalenderjaar, per geboortecohorte of in een leeftijdsinterval tonen aan dat deze uitspraak niet geldig is voor het grootste deel van het leerplichtonderwijs, namelijk het gewoon (voltijds én deeltijds) secundair onderwijs en het leercontractensysteem. Volgens het in dit rapport gehanteerde kwalificatiecriterium—dat alle relevante kwalificaties van het leerplichtonderwijs omvat, op de kwalificaties van het buitengewoon secundair onderwijs na—en volgens de administratieve gegevens over het Vlaams onderwijs is de ongekwalificeerde uitstroom de jongste jaren geleidelijk toegenomen.

Kwalificaties via het buitengewoon secundair onderwijs. Leerlingen van de opleidingsvorm 3 ‘(OV3)⁷ van het buitengewoon secundair onderwijs (BuSO) kunnen een kwalificatiegetuigschrift behalen. Leerlingen van de opleidingsvorm 4 ‘(OV4)⁷ kunnen de kwalificaties van het gewoon secundair onderwijs verwerven. Het zijn deze kwalificaties via de opleidingsvormen 3 en 4 ‘die we in aanmerking nemen bij het verrekenen van de rol van het buitengewoon secundair onderwijs in de gekwalificeerde en ongekwalificeerde uitstroom uit het leerplichtonderwijs. Tot nu toe zijn er te weinig cijfergegevens beschikbaar om kwalificaties van het buitengewoon secundair onderwijs volledig te integreren in het indicatorensysteem. Met de beschikbare korte tijdreeks van vier jaren is het wel mogelijk een aanzet te geven tot die integratie. Dit geeft een eerste indruk van het effect van de opname van de kwalificaties van het buitengewoon secundair onderwijs in het kwalificatiecriterium.

Ten eerste blijkt dat er een *beduidende bijdrage* is van het BuSO aan de kwalificatiestroom. Zo wordt het aantal vroege schoolverlaters volgens het uitgebreide criterium (mét BuSO) geschat op 16,6% van de totale uitstroom van jongens uit het leerplichtonderwijs in 2007, 1,7% lager dan de indicatorwaarde van 18,3% zonder de kwalificaties van het BuSO. Bij de meisjes bedraagt de overeenkomstige overschatting 1,1%, waardoor de indicatorwaarde daalt van 10,9% ongekwalificeerde uitstromers (zonder BuSO) naar 9,8% (met BuSO). De bijdrage van het buitengewoon secundair onderwijs aan de kwalificatiestroom is bijna volledig

⁷ Opleidingsvorm 3 geeft een algemene sociale en beroepsvorming in het gewoon leef- en werkkollegium; opleidingsvorm 4; geeft een voorbereiding op een beroep in het secundair onderwijs en op integratie in het actieve leven (zie bijvoorbeeld: Statistisch Onderwijs, schooljaar 2006-2007, p. 10).

toe te schrijven aan de opleidingsvorm 3⁸; in vergelijking daarmee zijn de kwalificatie- a a n t a l p d e i d i n g s v o r m 4⁹ v e r w a a r l o o s b a a r. Ten tweede blijkt het pakket kwalificaties via het BuSO groter te zijn in de jongenscohorten dan in de meisjescohorten. Het bestaande criterium (zonder BuSO) o v e r s c h a t d e g e n d e r g a p⁹ d u s e n i g s z i n s . M kwalificaties via het buitengewoon secundair onderwijs blijft het verschil tussen het (grote) aantal vroege schoolverlaters bij de jongens en het (kleinere) aantal bij de meisjes opmerkelijk.

Ten derde zien we in de korte tijdreeks geen enkele aanwijzing van een toename van het aantal kwalificaties via het BuSO. *De berekening volgens het uitgebreide kwalificatiecriterium (mèt BuSO) bevestigt dan ook dat de ongekwalificeerde uitstroom recent is toegenomen.* Zelfs door het smalle beschikbare venster van slechts vier jaar zien we het aantal vroege schoolverlaters bij de jongens stijgen van 14,9% van de uitstroom (2004) tot 16,6% (2007); bij de meisjes is er een toename van 8,9% ongekwalificeerde uitstromers (2004) naar 9,8% (2007); voor jongens en meisjes samen komt dit neer op een stijging van 12,0% (2004) naar 13,3% (2007) voortijdige schoolverlaters in de uitstroom.

Kwalificaties kort na voortijdig schoolverlaten. Sommige leerlingen behalen een kwalificatie via de Examencommissie van Voltijds Secundair Onderwijs (voorheen de Examencommissie voor de Tweede en Derde Afdeling van de Vlaamse Gemeenschap voor het Voltijds Secundair Onderwijs voor werkdagen), i n t e e n waarin een beduidend aantal leeftijdsgenoten nog kwalificaties verwerft via het leerplichtonderwijs. De indicatoren van de ongekwalificeerde uitstroom uit het leerplichtonderwijs per geboortjaar (Tabel 2) kunnen bepaald worden door te volgen hoe een cohorte haar kwalificatieverzameling aanvult naarmate ze ouder wordt. Vanuit dat perspectief lijkt het zinvol om (op bepaalde leeftijden) ook de kwalificaties van een cohorte via het volwassenenonderwijs en de Examencommissie 'bij te houden en het resultaat van die telling te vergelijken met het aantal vroege schoolverlaters van het geboortjaar in kwestie.

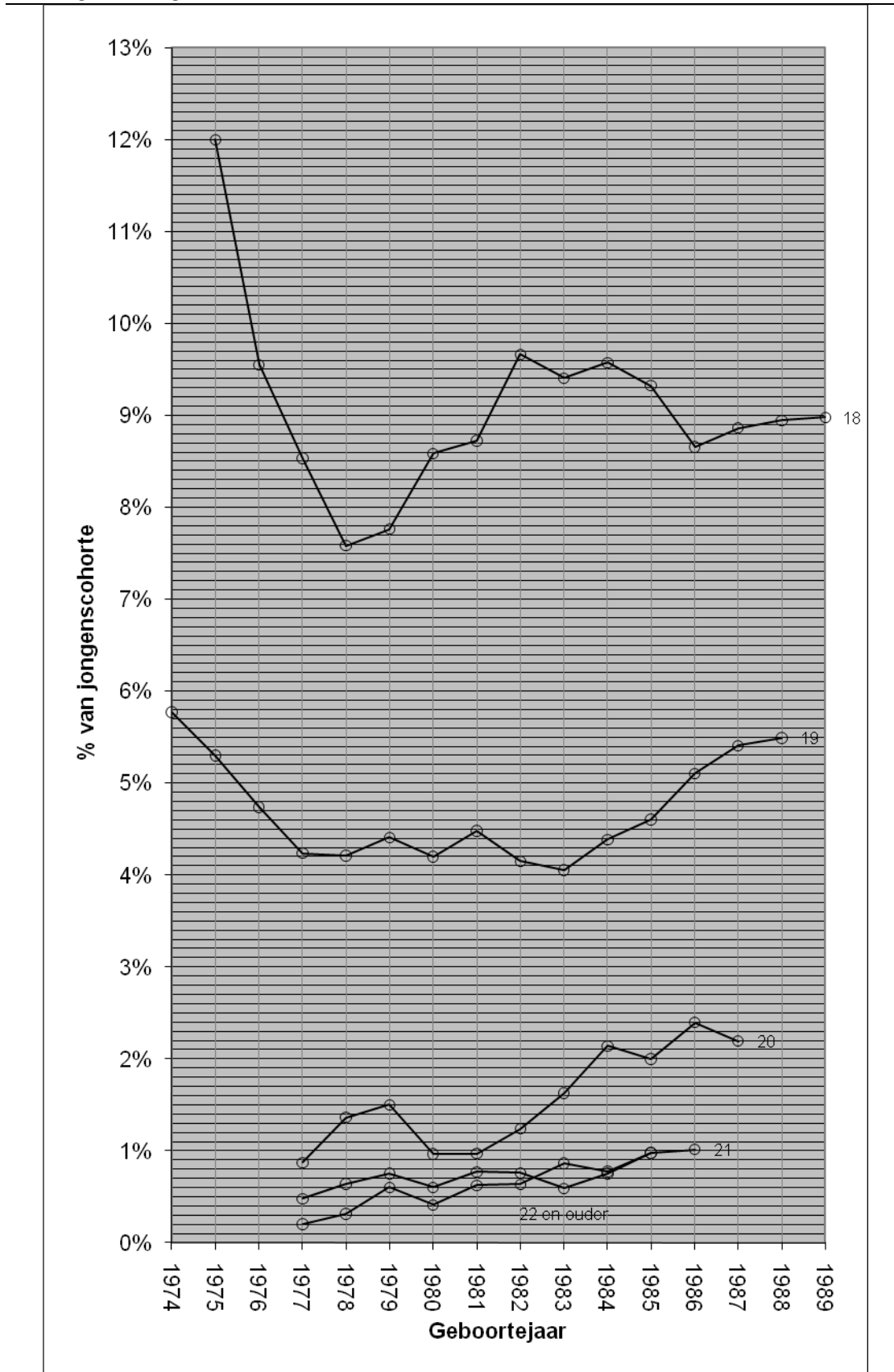
⁸ D i p l o m a ' s d a a r o n d e r w i j s b e h a a l d v i a d e T w e e d e A f d e l i n g (A S O) o f d e D e r d e A f d e l i n g (T S O / B S O / K S O) v a n d e E x a m e n c o m m i s s i e v a n d e V l a a m s e G e m e e n s c h a p v o o r h e t V o l t i j d s S e c u n d a i r O n d e r w i j s .

⁹ D e C e n t r a v o o r V o l w a s s e n e n o n d e r w i j s j a k a u r n 2 e 0 n 0 0 d - i 2 p 0 1 0 o l m a

Met voorlopig slechts informatie over vijf kalenderjaren (1997, 2003, 2005, 2006, 2007), waarvan enkel de drie laatste opeenvolgen, zijn er niet genoeg gegevens voorhanden om deze vergelijking voor zelfs maar één geboortecohorte exact uit te werken. Volgens de beschikbare gegevens bedraagt de bijdrage van dit alternatieve kwalificatiekanaal na het leerplichtonderwijs aan de kwalificatieverzameling van de jongenscohort van geboortjaar 1980, gesommeerd over de betrokken leeftijden (tot 22), ongeveer 0,4%. Voor het geboortjaar 1985 is de geschatte bijdrage dubbel zo groot, 0,8% van de omvang van de jongenscohort. De overeenkomstige cijfers bij de meisjes zijn: 0,4% (geboortjaar 1980) en 0,7% (1985). Het gaat om bescheiden aantallen, maar de groei in de loop van een decennium—1997 tot 2007—is opmerkelijk. *De geleidelijke toename van de ongekwalificeerde uitstroom uit het leerplichtonderwijs ging dus gepaard met een (enigszins compenserende) groei van het aantal kwalificaties buiten het leerplichtonderwijs.*

De gekwalificeerde uitstroom. Voor het berekenen van de indicatoren van voortijdig schoolverlaten is het noodzakelijk de gekwalificeerde uitstroom in detail te volgen. De grafieken en tabellen van dit rapport bevatten dan ook uitgebreide informatie over hoe jongens- en meisjescohorten kwalificaties van verschillende types verwerven naarmate ze ouder worden, hoe dit proces verandert volgens het geboortjaar en hoe het relatief belang van de verschillende soorten kwalificaties evolueert. Zo blijkt bijvoorbeeld dat de systematische afname van het percentage kwalificaties via het algemeen secundair onderwijs geheel toe te schrijven is aan een daling bij de jongens. De vermindering van de output van het algemeen secundair onderwijs in de jongenscohorten wordt gedeeltelijk gecompenseerd door de toename van het percentage diploma's via het technisch onderwijs da i r o n d e

Figuur 1. Ongekwalificeerde uitstroom van jongens per leeftijd; fracties van de omvang van de geboortecohorte

Figuur 2. Ongekwalficeerde uitstroom van meisjes per leeftijd; fracties van de omvang van de geboortecohorte

